

Diarienummer: DO 2024/7468

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L7@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) remissvar är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Utökat informationsutbyte (kap. 4)

Utredningen lämnar förslag om en skyldighet för vissa utpekade myndigheter att lämna information om personer som inte har rätt att vistas i Sverige till de myndigheter som har till uppgift att verkställa beslut om utvisningar. Syftet är att stärka återvändandeverksamheten.

En skyldighet att lämna information kan utgöra ett hinder för människors tillgång till lika rättigheter och möjligheter

Förtroendet för samhällets institutioner är grundläggande för en väl fungerande demokrati. Förslaget om en uppgiftsskyldighet riskerar att få som konsekvens att människor känner en lägre tillit till utpekade myndigheter men också till myndigheter och samhället i stort. DO kan konstatera att det redan idag finns en låg tillit till en del av samhällets institutioner bland vissa grupper. Förslaget om en uppgiftsskyldighet riskerar att bidra till att skada den tilliten ytterligare.

Vetskapen om myndigheternas uppgiftsskyldighet kan även innebära en risk för att personer som kommer till Sverige undviker att ta del av förmåner och stöd som de har rätt till, av rädsla för negativa konsekvenser. Risken förstärks av att personer som söker uppehållstillstånd i Sverige ofta tilldelas tidsbegränsade uppehållstillstånd. Det kan därmed vara svårt för enskilda att med säkerhet veta hur situationen kommer att se ut framgent. Förslaget om en uppgiftsskyldighet riskerar därmed att leda till att människor som kommer till Sverige inte får tillgång till förmåner och stöd som de har rätt till. Förslaget, om det genomförs, riskerar därmed att utgöra ett hinder för människors tillgång till lika rättigheter och möjligheter. DO ställer sig därför kritisk till förslaget.

DO delar utredningens bedömning att socialtjänst, hälso- och sjukvård och skola bör undantas från uppgiftsskyldigheten

DO delar utredningens bedömning att en skyldighet för hälso- och sjukvården, socialtjänsten och skolan att lämna uppgifter om personer som inte har rätt att vistas i Sverige till de verkställande myndigheterna riskerar att leda till orimliga konsekvenser för enskilda. DO vill därför understryka vikten av att skolan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten undantas från uppgiftsskyldigheten. En uppgiftsskyldighet för hälso- och sjukvården skulle innebära en uppenbar risk att personer inte söker den vård som de har behov av och rätt till. En uppgiftsskyldighet för skolan skulle innebära en uppenbar risk att barn inte får eller vågar gå i skolan för att undvika att uppgifter om dem lämnas till de verkställande myndigheterna. På samma sätt riskerar en uppgiftsskyldighet för socialtjänsten leda till att personer avstår från att utnyttja det yttersta skyddsnät som socialtjänsten innebär.

DO avstyrker förslaget om ändrade grundläggande krav för inre utlänningskontroll (kap 5.5)

Utredningen föreslår att kraven för att en inre utlänningskontroll får genomföras sänks från ”grundad anledning att anta” till ”anledning att anta”. En sänkning av kravet kan antas medföra att antalet inre utlänningskontroller ökar, vilket utredningen också själv lyfter. Utredningen menar att förslagen som rör inre utlänningskontroll kan förväntas leda till att fler kontroller utförs och att de blir mer träffsäkra. DO menar dock att det finns en överhängande risk för att den föreslagna sänkningen av kraven för när en inre utlänningskontroll får genomföras leder till att fler personer som har rätt att vistas i Sverige blir föremål för en sådan kontroll. Utredningens förslag kan således leda till att fler inre utlänningskontroller vidtas utifrån etnisk profilering. DO avstyrker därför förslaget och menar att det även fortsättningsvis bör krävas en ”grundad anledning att anta” för att få genomföra en inre utlänningskontroll.

För det fall förslaget genomförs är det viktigt att en uppföljning och utvärdering sker utifrån ett diskriminerings- och rättighetsperspektiv.

DO vill också ännu en gång påtala att det är angeläget att utvidga diskrimineringslagens skydd mot diskriminering inom offentlig verksamhet så att bland annat polisens beslut och åtgärder omfattas av skyddet och DO:s tillsyn.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av experten Björn Brodin och experten Janna Törneman. I den slutliga handläggningen har också stabschefen Samuel Engblom, enhetschefen Cecilia Narby, experten Tarik Qureshi och utredaren Anna Ericsson deltagit.

Lars Arrhenius